

ШАЉИВЕ
НАРОДНЕ ПРИЧЕ

ПРЕДГОВОР

Љепше ствари нема на свијетунего лице пуно веселости.

Његош

Одавнина су мислиоци покушавали да одгонетну шта је то смех, зашто се смејемо. Шаљиве народне приче или шале имају, управо, циљ да засмеју некога и да се подсмехну некоме. Оне могу бити тако смишљене да разведре слушаоца, али често да исмеју ману неког појединца или групе. Шаљиве приче су причане на разним скуповима (посела, славе, свадбе, мобе), што значи да је ова књижевна врста одавно била омиљена и да је негована у народу. Шаљиве приче заснивају се на духовитим дијалозима и одговорима јунака у посебним ситуацијама, али и на извртању речи и реченица, неразумном и глупом поступању, незнању, досетљивости, довитљивости и оштроумности.

Смех, комика и шала могу да проистекну и из несклада између жеља и могућности, као и из лаковерности, тврдичлука и кукавичлука. Преувеличавање такође изазива смех. Преувеличавање је комично само онда када разоткрива недостатке, тврди Владимир Проп, руски теоретичар смеха. Ако нема разоткривања недостатака, нема ни комике. Сваки народ има своју специфичну комикку, свој национално-етнички хумор. У шаљивим причама преовлађује, здрав, доброћудан и ведар смех.

Хумор у шаљивим народним приповеткама, али не само у шаљивим, има комуникативно-забавну и уметничку функцију. Колика је улога фанатазије у народним бајкама, толика је улога хумора, посебно, у шаљивим причама. Смешно у шаљивим приповеткама по правилу везано је за одређену ситуацију, за неку личност – Ера, поп, ага, кадија, Циганин итд, за неки неспоразум који није трагичан, за неразумевање или олако схватање некога или нечега. Народни приповедач у шаљивим народним причама жели да се подсмехне нечијим поступцима, који су незграпни и погодни за смех,

да се наруга духовито и заједљиво, посебно повлашћеном друштвеном слоју или појединцима припадницима тога слоја. У шаљивим причама с тзв. карактерним хумором говори се на смешан, подругљив а каткад и сатиричан начин о ленштинама, кукавицама, наивнима, глупима, хвалишама, тврдицама итд. Глупост и незнање се у шаљивим причама обично „кажњавају”, каткад с извесним наравоученијем. Када се неке карактерне особине ликова у шаљивим причама, макар и негативне, нарочито истичу, онда се постижу посебни и необични ефекти чиме прича добија дубљи смисао и већу уметничку вредност.

У шаљивим причама разбија се уобичајени начин понашања, оно што је необично и неуобичајено, што је неочекивано и чудно, постаје предмет смешног. Многе су смешне ситуације необјашњиве и неоправдане, извор су „хумористичког оптимизма”.

Неки ликови шаљивих народних прича постали су омиљени и симпатични, управо због њиховог здравохуморног односа према животу. Људи често причајући шаљиве приче збијају шалу, дају одушка својој духовитости и веселости. У тој врсти приповедака ликови постају смешни због своје духовитости, због начина брзог реаговања на нешто или на некога. Ефекат смешног је кратак, смешно по правилу не може дуго да траје па су зато ове приче обично кратке. Некада се шаљива народна прича граничи с анегдотом, која, опет, може да има неку историјску основу.

Хумор се у шаљивим народним причама често заснива на лажи а та лаж може бити комична. Онај ко лаже „приказује лаж као истину” како би некога преварио, али се она касније разоткрива, и то изазива посебне комичне ефекте. Постоји и лаж која служи развеселавању. Онај ко лаже мисли да га слушалац није прозрео, слушалац га подстиче у томе како би се развеселавао, али у једном тренутку он то схвата, бива разоткривен.

Шаљиве народне приче, управо због своје духовитости и комичног значења, и зато што су шала, мада народ каже да у свакој шали има зрно истине, ослобађају причаоца страха од освете и репресивног узвраћања и зато је он у току причања опуштен и „добронамеран”.

Вук Милатовић